

Ekonomi och Styrning
Anders Nordh

Demokrativillkor i bidragsgivning i kommuner, landsting och regioner

SKL genomförde under perioden maj – augusti 2018 en enkät som riktades till kommuner, landsting och regioner. Syftet med enkäten var att få en bild av förekomsten av demokrativillkor i bidragsgivning till civilsamhällets organisationer.

Demokrativillkor kan till exempel innebära att det ställs krav på att föreningar/organisationer ska vara demokratiskt uppbyggda, dvs. att styrelsen är demokratiskt vald och att medlemskapet är öppet. Det kan också innebära att verksamheten ska vara i enlighet eller inte strid med demokratins idéer eller att den ska främja vissa demokratiska värderingar (t.ex. jämställdhet eller lika behandling).

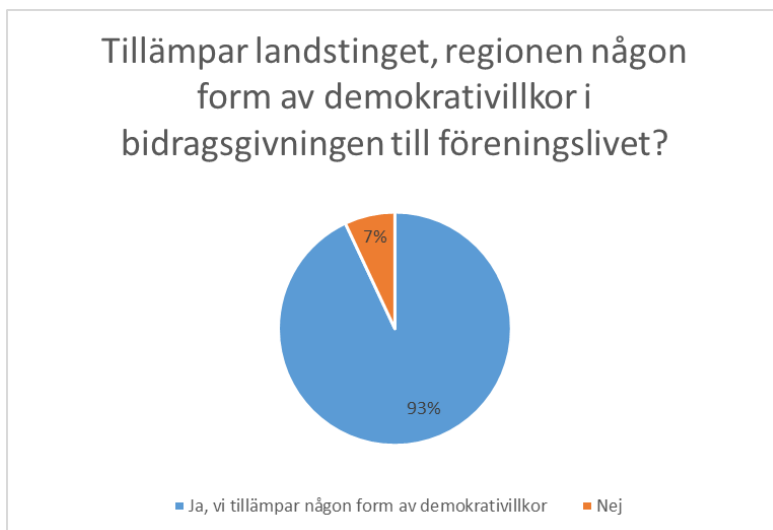
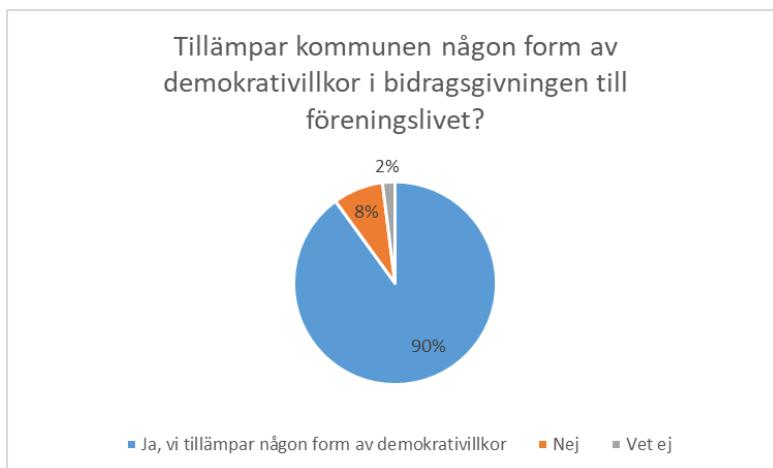
Anledningen till undersökningen är att regeringen den 8e mars 2018 tillsatte en utredning för att se över demokrativillkoren i bidragsgivningen till civilsamhälletsorganisationer (KU 2018:01) . Utredningen har bland annat i uppgift att föreslå ett förtydligt, rättssäkert och enhetligt demokrativillkor för den statliga bidragsgivningen och ta fram ett stödmaterial om demokrativillkorsfrågor till statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter.

Frågorna till enkäten togs fram i diskussion med utredaren som också fått tillgång till sammanställningen av materialet.

Enkäten har besvarats av 204 kommuner och 15 landsting eller regioner.

Förekomst av demokrativillkor

Tillämpar ni någon form av demokrativillkor i bidragsgivningen till föreningslivet?
bidragsgivning kan exempelvis vara organisations- /föreningsstöd, aktivitetsstöd eller olika former av anläggningsstöd eller rätt att nyttja lokaler och anläggningar

Demokrativillkor – utformning

Vilken typ av demokrativillkor gäller i kommunen?

Krav på att föreningar/organisationer ska vara demokratiskt uppbyggda

kommuner 82%

landsting eller region 85%

Krav på att verksamheten ska ske i enlighet eller inte i strid med demokratins idéer

kommuner 53%

landsting eller region 54%

Krav på att verksamheten ska främja vissa demokratiska värderingar (t.ex. jämställdhet eller lika behandling)

kommuner 66%

landsting eller region 77%

Annat villkor .....

Kommuner 15%

landsting eller region 31%

Förekomst av policy, riktlinjer

Har ni någon policy, föreskrifter eller riktlinjer för vilka demokrativillkor som gäller och/eller hur demokrativillkoren ska tillämpas?

Utav de 190 som svarade på frågan angav

59 % av kommunerna att de har en policy, föreskrifter, riktlinjer

37 % av kommunerna svarade nej

4% av kommunerna svarade vet ej

77% av landsting eller regioner svarade att de har en policy, föreskrifter, riktlinjer

23% av landsting eller regioner svarade nej

Tillämpning av demokrativillkor

För vilka förenings-/ organisationsstöd tillämpar ni demokrativillkor vid bidragsgivning?

- 81% av kommunerna angav att det tillämpas för alla
- 18% av kommunerna angav att det tillämpas för vissa typer av förenings- / organisationsstöd
- 1% av kommunerna svarade vet ej

- 62% av landstingen eller regionerna angav att det tillämpas för alla
- 38% av landstingen eller regionerna angav att det tillämpas för vissa typer av förenings- / organisationsstöd

De respondenter som angett att demokrativillkor förekommer för vissa föreningar, ombads specificera för vilka föreningstyper demokrativillkor tillämpas.

Då det endast är 37 respondenter som gjort denna fördelning går det inte att dra allt för långtgående slutsatser av svaren dock kan de ge en fingervisning.

I redovisningen av svaren har vi slagit samman kommuner, landsting och regioner.

En organisation har kunnat ge svar för alla de föreningstyper som är relevanta hos dem.

Föreningstyp	Antal
... barn och ungdomsorganisationer/ föreningar	31
... idrottsföreningar och organisationer för rekreation	29
... föreningar och organisationer för personer med funktionsnedsättning	27
... kulturföreningar/ organisationer	26
... nyttjande av lokaler och anläggningar	25
... organisationer/ föreningar inom utbildning- och folkbildning, studieförbund	20
... äldreorganisationer och pensionärsföreningar	19
... organisationer/ föreningar med religiös verksamhet	14
... organisationer/ föreningar för miljö, natur och djurskydd	12
... organisationer/ föreningar för utveckling av landsbygd/glesbygd	12

... organisationer/ föreningar med inriktning mot flyktingar och/eller nyanlända (även ensamkommande barn och ungdomar)	11
... organisationer/ föreningar, inom social trygghet (till exempel hemlöshet, utanförskap)	10
... organisationer/ föreningar inom hälso- och sjukvård	7
... organisationer/ föreningar för arbetsmarknadsinsatser	5
...andra	4

Har ni nekat bidrag på grund av att en förening/organisation inte bedömts uppfylla ställda demokrativillkor?

45% av kommunerna angav att de inte nekat bidrag

30% av kommunerna angav att de nekat bidrag

25% av kommunerna svarade vet ej

54% av landstingen eller regionerna angav att de inte nekat bidrag

0% av landstingen eller regionerna angav att de nekat bidrag

46% av landstingen eller regionerna svarade vet ej

Det gavs också möjlighet för respondenterna att i fritext ge uttryck för svårigheter och utmaningar när det gäller bidragsgivning till föreningar och organisationer vars verksamheter inte bedöms vara förenliga med samhällets grundläggande värderingar.

Här följer några axplock som sammanfattar de mer frekventa utmaningar och svårigheter som angivits.

"Traditionella lokala föreningar och organisationer har vi en sådan insyn i att vi har koll på hur man bedriver och bygger sin verksamhet. Nya föreningar och organisationer eller organisationer som inte har lokal förankring är svårare att kontrollera initialt. Stadgar och dokument ser oftast bra ut men hur man defacto jobbar i föreningen är svårt att kontrollera - vad som man menar är demokratiska värderingar synes ibland ha en stor spännvidd."

"Vi behöver förtydliga kriterier för demokrati och hur vi tillämpar dessa."

"I en liten kommun har vi den stora fördelen att vi i stort sett alltid har kännedom om vilka personer som bedriver verksamhet, och missförhållanden kommer alltid fram på ett eller annat sätt. Vi har haft någon enstaka incident som vi kunnat reda ut"

informellt, men ännu så länge har det aldrig varit fråga om demokrati/MR.”

”Våra regler är generellt skrivna, skulle en överprövning göras kommer vi troligen bli tvungna att betala ut bidrag. Den största svårigheten är att vara så tydlig att det inkluderar mer än det exkluderar. Vi vill ha ett rikt föreningsliv vilket också innebär en del utmaningar.”

”Vi har varit förskonade från ansökningar från antidemokratiska föreningar, men vi ser problem med att hantera t. ex. förfrågningar om tillfälliga lokalförhyrningar från sådana organisationer.”

”Vi jobbar med att skapa klarare riktlinjer för bidragsgivning. En av de faktorer som behöver arbetas tydligare med är demokratifrågor, men olika jämställdhetsfrågor behöver också tydliggöras.”

Variation i svaren

Flera respondenter ger i sina fria svar uttryck för att de svarar för en del av bidragsgivningen i sin organisation.

I större kommuner samt landsting och regioner är det vanligt att bidrag kan sökas och betalas ut från flera olika förvaltningar beroende på organisationens/ föreningens verksamhetsområde.

Detta gör också att reglerna och även demokratikriterier kan variera mellan förvaltningar.

”I vår kommun använder vi en dialogmodell för bidragsgivning till föreningar. Det betyder att ett utskott från kultur- och fritidsnämnden samt tjänsteperson från kultur- och fritidsförvaltningen träffar alla föreningar som söker årligt stöd i ett sk dialogsamtal vilket sedan tillsammans med föreningens skriftliga ansökan/underlag ligger till grund för beslut om bidrag. Varje år väljs ett eller flera fokusområden ut för dessa dialogsamtal, tex delaktighet, jämställdhet, mångfald. Modellen ger goda möjligheter att följa föreningars arbete och utveckling.”

”Sedan 1 januari 2017 har vår kommun nya riktlinjer som reglerar villkoren för att erhålla ekonomiskt bidrag från kommunen. Det är en lång startsträcka för att få till interna rutiner så att det fungerar bra rent praktiskt, men också bedömningsmässigt. Det sistnämnda är svårast då informationen som erhålls från de sökande varierar mycket. Det är också ett komplext arbete att informera externa aktörer om de nya krav som ställs på deras organisation, verksamhet och ansökningshandlingar.”

”Kommunens föreningsbidrag regleras av kommunens kommunala författning, där demokrati, jämlikhet och antidiskriminering ingår, men det saknas explicita demokratidokument och demokratiföreskrifter.”

”Vi har olika övergripande policy- och strategidokument som fastställer principer om likabehandling. De är dock övergripande skrivna. Klurigheten kommer väl just i att faktiskt kunna ha på fötterna att neka någon organisation.”

”Förutsättningarna skiljer sig åt mellan olika avdelningar och bidragssystem i regionen. Bidragssystemen har tillkommit vid olika tillfällen”

Avslutande kommentarer

Den 3:e oktober genomförde SKL ett seminarium på temat Demokrativillkor i bidragsgivning där bl.a. regeringens utredningen presenterades och frågor kring demokrativillkor diskuterades. Vid seminariet deltog representanter från ca 15 kommuner, landsting och regioner.

Vi kan konstatera att variationen för vilka förenings-/ organisationsstöd man tillämpar demokrativillkor vid bidragsgivning som finns hos kommuner, landsting och regioner är lika vanligt förekommande bland de statliga myndigheter som ger bidrag och stöd.

I de krav som ställs på föreningar för att erhålla bidrag ser vi en tydlig skillnad. I den statliga bidragsgivningen ställs krav på att den bidragssökande organisationen skall ha bedrivit sin verksamhet i minst två år. Den regeln har vi inte funnit hos kommuner, landsting eller regioner, här är utgångspunkten en stor välvillighet till att främja utvecklingen av det lokal föreningslivet med korta ledtider.

Generellt är kommuner, landsting och regioner måna om att ha och stödja ett brett civilsamhälle med ett mångfacetterat utbud av aktiviteter och intresseinriktningar. Många kommuner har ofta en initial dialog med nystartade föreningar för att tydliggöra och förklara vilka möjligheter som finns till stöd och vilka krav bidragsgivaren ställer för att erhålla bidrag.

När kommunen upptäcker eller får kännedom om eventuella missförhållanden eller avsteg från ställda krav inleder man vanligtvis en dialog med föreningen i fråga för att utreda om det handlar om missförstånd i någon form. Ofta löser man uppkomna problem i dialog och med överenskommelse om förbättring.

Flera kommuner anger ett ökad behov av de inledande samtalen då många nyanlända vill starta föreningar och ofta saknar kunskap om hur föreningslivet är uppbyggt med formella krav på stadgar, verksamhetsberättelser m.m. ibland kan även missförstånd uppstå på grund av språksvårigheter.